

Ústavní soud České republiky
Joštova 8
660 83 Brno 2

Stěžovatel:

XXXXXX

nar. XX. XX. XXXX

trvale bytem XXXXXXXXXXXXX

t. č. v Psychiatrické léčebně Horní Beřkovice

právně zastoupený: **XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX**, advokátem
sídlem XXXXXXXXXXXXXXXX

Účastník:

Krajský soud v Ústí nad Labem

Národního odboje 1274/26

400 03 Ústí nad Labem - Střekov

Ústavní stížnost

Stěžovatel podává ústavní stížnost podle § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu proti usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 4. 11. 2010 č. j. xxx a proti usnesení Okresního soudu v Litoměřicích ze dne 28. 12. 2010 sp. zn. xxx.

tříkrát

Přílohy:

- usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 4. 11. 2010 sp. zn. xxx
- usnesení Okresního soudu v Litoměřicích ze dne 28. 12. 2010 sp. zn. xxx
- plná moc

I.

Stěžovatel v roce 2003 v ataku schizofrenie vykradl trafikku, čímž způsobil škodu ve výši přibližně 15 000,- Kč. V trestním řízení byl však shledán pro nepřítčetnost trestně neodpovědným a usnesením Okresního soudu v Ústí nad Orlicí ze dne 11. 2. 2004 mu bylo uloženo ochranné léčení v ambulantní formě. Jelikož se po pár letech začal jeho stav zhoršovat, podali rodiče stěžovatele k Okresnímu soudu v Kladně návrh na změnu formy ochranné léčby, a to z ambulantní na ústavní, přičemž soud formu léčby usnesením ze dne 13. 11. 2009 změnil. Ústavní léčba byla nařízena a započata dne 26. 3. 2010.

Poté se však u stěžovatele projevy duševní poruchy zlepšily, ten proto spolu se svými rodiči podal dne 14. 5. 2010 návrh na opětovnou změnu ochranné léčby na ambulantní. Okresní soud v Litoměřicích však tento návrh usnesením ze dne 24. 9. 2010 č. j. xxx zamítl. V odůvodnění uvedl, že vyslechl ošetřující lékařku stěžovatele, která nedoporučila změnu ústavní léčby na ambulantní, neboť léčba dosud nenaplnila svůj účel. Okresní soud dále nechal na návrh obhájce vypracovat znalecký posudek, ze kterého se podává, že zdravotní stav stěžovatele je od listopadu 2009 zlepšený, avšak stejně jako jeho psychický stav není stabilizovaný. Znalkyně dále uvedla, že dosud nebylo dosaženo účelu léčby, přičemž přeměnu ústavní léčby na ambulantní nedoporučila. Okresní soud proto po zvážení zdravotního stavu stěžovatele a vyjádření znalkyně dospěl k závěru, že nejsou dány podmínky pro změnu ústavní léčby na ambulantní.

Stěžovatel podal následně spolu se svým otcem stížnost ke Krajskému soudu v Ústí nad Labem, který napadené usnesení zrušil z toho důvodu, že soud prvního stupně mylně uvedl, že rozhodoval dle § 99 odst. 6 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Tr.Z.“). Ve skutečnosti se však zabýval okolnostmi ve smyslu ustanovení § 99 odst. 5 výše uvedeného zákona. Krajský soud však dále opětovně rozhodl o zamítnutí žádosti, čímž tak potvrdil zamítavé stanovisko okresního soudu. Také přitom vycházel zejména ze znaleckého posudku a z konstatování, že zdravotní stav stěžovatele není prozatím uspokojivý.

Dne 28. 12. 2010 vydal Okresní soud v Litoměřicích usnesení, kterým ochranné ústavní léčení stěžovatele prodloužil.

Důkazy: · usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 4. 11. 2010 sp. zn. xxx
 · usnesení Okresního soudu v Litoměřicích ze dne 28. 12. 2010 sp. zn. xxx

II.

Stěžovatel se touto ústavní stížností domáhá zrušení usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 4. 11. 2010 č. j. xxx a usnesení Okresního soudu v Litoměřicích ze dne 28. 12. 2010 sp. zn. xxx, neboť se domnívá, že těmito bylo zasaženo do jeho základních lidských práv, jak uvedeno dále.

Stěžovatel má dále za to, že je osobou oprávněnou k podání této ústavní stížnosti. Stížnost samotnou přitom považuje za formálně bezvadnou a podanou včas, tj. ve lhůtě 60-ti dnů ode dne, kdy se stěžovatel dozvěděl o zásahu orgánu veřejné moci (v konkrétní

věci soudu) do jeho ústavně zaručených základních práv a svobod. Stěžovatel je také řádně zastoupen a Ústavní soud považuje za příslušný k projednání dané věci.

III.

Dle stěžovatele došlo napadeným rozhodnutím v první řadě k porušení jeho práva na spravedlivý proces, které je zakotveno v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a v čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Pokud jde o podmínky, které musí soud při rozhodování o ochranném léčení vždy posuzovat, tyto jsou upraveny v ustanovení § 99 odst. 1 Tr.Z, který zní: *„Soud uloží ochranné léčení v případě uvedeném v § 40 odst. 2 a § 47 odst. 1, nebo jestliže pachatel činu jinak trestného není pro nepřičetnost trestně odpovědný a jeho pobyt na svobodě je nebezpečný.“*

Ústavní soud obdobné ustanovení vyložil ve svém nálezu ze dne 3. 11. 2004, sp. zn. IV. ÚS 502/02, přičemž v předmětné době se jednalo o ustanovení § 72 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon. Tato skutečnost však nemá na posouzení dané věci žádný vliv, neboť předmětná ustanovení obou zákonů jsou shodného obsahu. Ústavní soud zde připomněl znění trestního zákoníku, tedy že ochranné léčení lze uložit pachateli činu jinak trestného, který

- 1) není trestně odpovědný pro nepřičetnost a
- 2) jeho pobyt na svobodě je nebezpečný.

Dále uvedl, že nebezpečnost pachatele je třeba vykládat tím způsobem, že je zde vysoká pravděpodobnost, že nepřičetný pachatel spáchá znovu závažnější útok na zájmy chráněné trestním zákonem, a to pod vlivem duševní choroby. Tuto otázku je třeba posoudit na základě zjištění o chování nepřičetné osoby a na základě posudku znalce z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, o tom, zda duševní porucha je takového rázu, že pobyt nepřičetné osoby na svobodě je i pro budoucnost nebezpečný.

V citovaném nálezu Ústavní soud dále konstatoval: *„Jelikož právě hrozba nebezpečí ze strany pachatele je hlavní skutečností, která tento závažný zásah do jeho základních práv opravňuje, je zřejmé, že mezi těmito dvěma zájmy musí existovat určitá proporcionalita; tedy čím vyšší nebezpečí ze strany nepřičetné osoby hrozí, tím vyšší je možnost omezení její osobní svobody.“* Z dané citace je zřejmé, že zkoumání nebezpečnosti pobytu pachatele s duševní poruchou na svobodě je zcela zásadním úkolem, se kterým se musí soud vypořádat, jedná se o otázku, která musí být v každém řízení o uložení ochranného léčení v ústavní formě náležitě prokázána a následně, v odůvodnění rozhodnutí, i argumentačně podpořena.

V citovaném nálezu Ústavní soud obecným soudů vytýká, že se touto otázkou (v daném případě) vůbec nezabývaly, což jej (mimo jiné) vedlo ke zrušení rozhodnutí o uložení ochranného léčení.

Jelikož krajský (a před ním i okresní) soud při rozhodování o ochranném léčení stěžovatele vycházel pouze ze znaleckého posudku, není vůbec zřejmé, na základě čeho dospěl k závěru, že je splněna právě druhá z podmínek ukládání ochranného léčení, tedy posouzení nebezpečnosti pachatele. Sama znalkyně se zabývala pouze zdravotním stavem stěžovatele, nikoliv však otázkou, zda z jeho strany existuje hrozba nebezpečí pro společnost.

Krajský soud tedy rozhodoval na základě nedostatečně zjištěného skutkového stavu a vůbec neposuzoval, zda jsou splněny zákonné požadavky stanovené pro rozhodování o ochranném léčení, došlo tak z jeho strany ke svévolné aplikaci norem jednoduchého práva. Právní závěr soudu tak byl v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými a právními zjištěními, čímž došlo právě k porušení práva stěžovatele na spravedlivý proces (např. nálezy Ústavního soudu ze dne 20. 6. 1995, sp. zn. III. ÚS 84/94, nálezy Ústavního soudu ze dne 30. 11. 1995, sp. zn. III. ÚS 166/95).

IV.

Stěžovatel se dále domnívá, že napadená rozhodnutí jsou v rozporu s čl. 4 odst. 4 Listiny, podle něhož musí být při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod šetřeno jejich podstaty a smyslu, taková omezení potom nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena.

Jak již Ústavní soud několikrátě dovodil (např. v rozhodnutí IV. ÚS 2271/09 ze dne 23. listopadu 2009) ochranné léčení v ústavní formě je závažným omezením osobní svobody. Proto zdůrazňuje, že ochranné léčení v této formě je třeba ukládat s mimořádnou pečlivostí a rozvahou. Osobní svoboda zaručená čl. 8 Listiny je základní hodnotou demokratického právního státu, přičemž jakýkoliv možný zásah do práva na osobní svobodu musí být zkoumán optikou právě výše uvedeného čl. 4 odst. 4 Listiny. K tomu se vyjádřil Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 13. května 1998, sp. zn. Pl. ÚS 25/97, kde uvedl: *„Jedním z esenciálních znaků právního státu je totiž princip přiměřenosti, který předpokládá, že opatření, omezující základní lidská práva a svobody, nesmějí svými negativními důsledky přesahovat pozitiva, která představuje veřejný zájem na těchto opatřeních.“* K problematice ochranného léčení se pak Ústavní soud více specificky vyjádřil ve svém rozhodnutí ze dne 3. března 2011, sp. zn. 3654/2010, kde uvedl, že *„jde o institut svou povahou výjimečný; ochranné léčení v ústavní formě má být nařízeno pouze tehdy, neexistuje-li jiná eventualita, jak omezit konkrétní obavu, pro kterou může být nařízeno. Tedy, zde platí princip subsidiarity ochranného léčení ve formě ústavní.“* Převáděno do poměrů projednávané věci, obecné soudy se možnostmi ochranného léčení v ambulantní formě téměř nezabývaly, je nutno připomenout, že jen pohříchu stručným odůvodněním slepě odkázaly na znalecký posudek a samy se otázkou nebezpečnosti pobytu pachatele na svobodě téměř nezabývaly. Přičemž tento postup odporuje výkladům Nejvyššího soudu, který ve svém rozhodnutí ze dne 20. 8. 1973 uvádí, že *„Sám návrh znalců, aby pachateli byla uložena ochranná psychiatrická léčba, není dostatečným podkladem k rozhodnutí soudu o této otázce.“* Tento názor převzal i Ústavní soud (např. v rozhodnutí sp. zn. IV. ÚS 502/02). Dané posouzení je dle názoru stěžovatele aplikovatelné i na případ změny formy ochranného léčení, nikoliv jen na jeho uložení.

Pokud by se tedy obecné soudy řádně zabývaly možnostmi změny formy ochranného léčení z ústavní na ambulantní, došly by k závěru, že např. ochranné léčení ve formě ambulantní může být onou „jinou eventualitou“, která by dostatečně omezila obavu společnosti z dalšího škodlivého jednání stěžovatele.

Dále v témže rozhodnutí Ústavní soud konstatoval, že *„základní právo či svobodu lze omezit jen v případě nezbytně nutném k zajištění legitimního cíle. Pokud lze dosáhnout*

legitimního cíle jinak než omezením základního práva či svobody, nelze základní právo či svobodu omezit. V opačném případě by se v podstatě legitimní cíl omezení základního práva či svobody vytratil.“ V případě stěžovatele ovšem lze dosáhnout legitimního cíle prostředkem méně zasahujícím do jeho osobní svobody, čili méně závažným, výše uvedeným ochranným léčením ve formě ambulantní. Je nutné připomenout, že cílem ochranného léčení není izolace duševně nemocného pachatele, nýbrž snaha o odstranění nebo zmírnění aspektů duševní choroby.

K posouzení přiměřenosti zásahu do základního lidského práva je často využíváno tzv. tříprvkového testu proporcionality, jímž se Ústavní soud zabýval v řadě svých rozhodnutí (např. nález ÚS sp. zn. Pl. ÚS 4/1994 nebo sp. zn. IV. ÚS 1554/08). Test proporcionality se odvíjí ve třech krocích, zásah je zkoumán ze tří hledisek: 1) z hlediska vhodnosti, 2) z hlediska potřeby, 3) z hlediska poměrování v kolizi stojících základních práv.

Princip přiměřenosti uložené povinnosti, resp. omezení základních práv či svobod, zakotvuje pro obdobné případy trestních sankcí nejenom právní úprava česká, nýbrž i zahraniční právní řády. Například § 62 německého trestního zákona (Strafgesetzbuch) uvádí, že uložená povinnost (tzv. prostředek nápravy a prevence, kam patří i umístění do psychiatrického zařízení) musí být přiměřená jak významu spáchaného trestného činu, tak stupni jeho nebezpečí pro společnost. Princip přiměřenosti pro ochranné léčení dále zakotvuje i švýcarský trestní zákoník (Code pénal suisse), který uvádí, že omezení osobní svobody (ve formě ústavního léčení) nesmí být nepřiměřené pravděpodobnosti a závažnosti potenciální další trestné činnosti pachatele.

V.

Dle názoru stěžovatele došlo napadenými rozhodnutími dále k porušení již zmiňovaného čl. 8 odst. 1 a 2 Listiny, resp. čl. 7 odst. 1 Listiny, přičemž čl. 8 lze v tomto případě považovat za určitou specifikaci čl. 7.

Právo na svobodu a osobní bezpečnost je rovněž zakotveno mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána. Jedná se o Úmluvu (čl. 5) a Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (čl. 9). Napadenými rozsudky byly tedy porušeny i mezinárodněprávní závazky České republiky.

Čl. 5 odst. 1, věta druhá Úmluvy stanovuje, že nikdo nesmí zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem. Pro konkrétní věc je aplikovatelné písm. e) tohoto odstavce, podle nějž je možným omezením osobní svobody zákonné držení osob, aby se zabránilo šíření nakažlivé nemoci, nebo osob duševně nemocných, alkoholiků, narkomanů nebo tuláků. Vedle tohoto ustanovení je dále třeba připomenout judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, který ve svém rozsudku ve věci „Gajcsi proti Maďarsku“ ze dne 3. října 2006 (stížnost č. 34503/03) uvedl, že pokud dojde k omezení osobní svobody v rozporu s vnitrostátním právem, tedy v rozporu „s řízením stanoveným zákonem“, jedná se zároveň o porušení Úmluvy.

VI.

S ohledem na výše uvedené se stěžovatel domnívá, že napadenými rozhodnutími došlo k zásahu do jeho základních práv a svobod zakotvených v čl. 7 odst. 1, čl. 8 odst. 1 a 2, čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 5 spolu s čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Zároveň byl napadenými rozhodnutími porušen princip vyjádřený v čl. 4 odst. 4 Listiny, přičemž z důvodů výše uvedených stěžovatel Ústavnímu soudu navrhuje, aby vydal tento nále:

Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 4. 11. 2010 č. j. xxx a usnesení Okresního soudu v Litoměřicích ze dne 28. 12. 2010 sp. zn. xxx se z r u š u j í.

VII.

Stěžovatel dále uvádí, že ve smyslu ustanovení § 44 odst. 2 zákona č. 82/1993 Sb., o Ústavním soudu trvá na ústním jednání před Ústavním soudem.

V Brně dne 15. 5. 2011

.....
XXXX